

UPPSALA
UNIVERSITET

Box 256
SE-751 05 Uppsala

Besöksadress:
S:t Olofsgatan 10 B

Handläggare:
Anna Hagborg

Telefon:
018-471 1492

www.uu.se

anna.hagborg@uadm.uu.se

Beredning med:
Fakulteten för utbildnings -
vetenskaper
Juridiska fakulteten
Samhällsvetenskapliga
fakulteten
Medicinsk-farmaceutisk
fakultet

1(1)

YTTRANDE

2016-09-06 Dnr UFV 2016/1099

Utbildningsdepartementet

Universitetskanslersämbetets rapport: "Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildning – rapportering av ett regeringsuppdrag (UKÄ 2015)"

Uppsala universitet har beretts möjlighet att besvara ovan rubricerad remiss.

Samtliga fakulteter/enheter som bidragit till att besvara denna remiss instämmer i att de frågor som behandlas i rapporten är mycket viktiga att behandla i yrkesutbildningar såsom till exempel juristutbildningar, lärarutbildningar, socionomutbildningar och utbildningar inom området vård och omsorg. Det bör dock finnas en flexibilitet när det gäller exakt hur dessa områden tas upp i den konkreta undervisningen. De delar av rapporten som behandlar mänskliga rättigheter har Uppsala universitet inga synpunkter på.

Bifogat yttrande har utarbetats av följande experter vid Nationellt centrum för kvinnofrid: Rickard Petterson, Gunilla Dahlkid-Öhman och Annika Björk.

Universitetet överlämnar härmed expertgruppens yttrande som sitt svar.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad rektor i närvaro av ställföreträdande universitetsdirektör Per Abrahamsson, efter föredragning av utbildningsledaren Anna Hagborg. Närvarande därtöver var Uppsala studentkårs ordföranden Daniel Simmons.

Eva Åkesson

Anna Hagborg

UPPSALA
UNIVERSITET

Nationellt centrum för kvinnofrid

National Centre for Knowledge
on Men's Violence against
Women

SE-751 85 Uppsala

Besöksadress/Visiting address:
Akademiska sjukhuset
Ingång 17

Uppsala University Hospital
Entrance 17

Telefon/Phone:
018-611 27 93
+46 18 611 27 93

Telefax/Fax:
018-50 73 94
+46 18 50 73 94

www.nck.uu.se

n.n@nck.uu.se

Annika Björck
Gunilla Dahlkild-Öhman
Rickard Pettersson

YTTRANDE

2016-09-06

1 (5)

Universitetskanslersämbetets rapport: "Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildning – rapportering av ett regeringsuppdrag (UKÄ 2015)"

UKÄ:s uppdrag

UKÄ:s uppdrag gällde att kartlägga hur frågor om mänskliga rättigheter beaktas i utbildningar som leder fram till examina som barnmorska, förskollärare, grundlärare, jurist, läkare, psykolog, psykoterapeut, sjuksköterska, socionom, specialistsjuksköterska med inriktning mot hälso- och sjukvård för barn och ungdomar, tandläkare, yrkeslärare samt ämneslärare. UKÄ skulle särskilt kartlägga hur frågor om mäns våld mot kvinnor samt våld mot barn beaktas. I uppdraget ingick även att redovisa goda exempel på hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor samt våld mot barn beaktas i utbildningarna.

Metod

En enkät skickades ut till alla lärosäten med examenstillstånd för de berörda utbildningarna. Antalet utbildningar som ingick i populationen var 242, av dessa besvarade 188 enkäten (78%). Någon bortfallsanalys gjordes inte.

Högst svarsprocent (100%) hade juristprogrammen, läkarprogrammen, tandläkarprogrammen och grundlärarprogrammen med inriktning mot arbete i fritidshem. Lägst svarsfrekvens hade sjuksköterskeprogrammen samt ämneslärarprogrammen med inriktning mot arbete i grundskolans åk 7-9 (56%).

Mäns våld mot kvinnor och våld mot barn är frågor som omfattas av de mänskliga rättigheterna. I denna undersökning valde UKÄ att särskilja uppdraget i tre områden: mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor samt våld mot barn. För varje område ställdes enkätfrågor om förekomst av undervisning på området, undervisningens omfattning samt huruvida kunskap om området ingick i utbildnings- och kursplaner samt i lärandemål. Vidare ställdes frågor om innehåll, undervisningsformer, förekomst av examination, lärarkompetens. Lärosätena ombads även att ge förslag på goda exempel. Urvalet av goda exempel gjordes sedan bland de utbildningar som lärosätena lyfte fram.

Resultat

Enkätsvaren visar att

- *mänskliga rättigheter* får stort utrymme på de flesta av utbildningarna. Kunskap om mänskliga rättigheter finns inskriven i utbildningsplaner och kursplaner och flertalet har lärandemål för undervisningen. På de flesta utbildningar ingår både undervisning på teoretisk nivå och undervisning kopplad till det framtida yrkets praktik. UKÄ:s sammanvägda slutsats är att den undervisning som bedrivs om mänskliga rättigheter fungerar väl.
- undervisning om *mäns våld mot kvinnor och våld mot barn* inte ingår i lika stor utsträckning. Det är också mer ovanligt att det finns inskrivet i utbildnings- och kursplaner eller finns med som ett lärandemål. I vissa fall saknas undervisning på en teoretisk nivå, i andra undervisning kopplad till yrkespraktiken. Kurslitteratur förekommer mer sällan liksom examination. Lärarna har i mindre utsträckning erfarenhet av forskning inom området.
- det i första hand är på vissa lärarutbildningar som det helt saknas undervisning om mäns våld mot kvinnor och våld mot barn. På vissa lärarutbildningar fokuseras dock på våld mellan barn i skolan.

UKÄ:s sammanvägda slutsats är att

”Undervisningen om mänskliga rättigheter fungerar väl.

Däremot behöver undervisningen om mäns våld mot kvinnor och våld mot barn utvecklas för att studenterna ska få de kunskaper de behöver för att möta våldsutsatta personer i sitt kommande yrke.”

Nationellt centrum för kvinnofrids (NCK) kommentarer

NCK ser allvarligt på den situation som UKÄ:s kartläggning beskriver beträffande undervisning om mäns våld mot kvinnor och våld mot barn.

Det är positivt att undervisning om mänskliga rättigheter tycks fungera väl. Det är dock svårt att få ett grepp om innehållet i undervisningen, som verkar ha stor bredd. I de flesta utbildningar ingår undervisning om

- internationella konventioner
- grundläggande demokratiska värden
- nationella lagar och styrdokument
- yrkesetiska principer och professionellt förhållningssätt
- jämställdhet och lika behandling.

Ett förskolläraryrkeprogram, som lyfts fram bland goda exempel, har valt att fokusera på barns mänskliga rättigheter. En del utbildningar anger att deras utbildning om mänskliga rättigheter främst handlar om mäns våld mot kvinnor och/eller våld mot barn.

Mänskliga rättigheter verkar vara ett ämne som man kan anpassa helt efter sina egna syften och intressen.

Det finns fortfarande brister vad gäller undervisning om mäns våld mot kvinnor och våld mot barn inom högre utbildning. Särskilt bekymmersamt är att det gäller utbildningar som leder till yrken där studenterna förväntas möta problematiken, ex lärarutbildningen. Det kan tyckas bra att man i vissa fall fokuserar på våld och mobbing mellan barn i skolan men det kan inte innebära att frågor om våld mot barn i hemmet, inklusive barn som upplever pappas våld mot mamma, inte ingår i utbildningen.

Det är konstruktivt att ta fram goda exempel men ambitionsnivån i exemplen är låg. Det är inte tillräckligt att ha en temadag vid ett specifikt tillfälle under en hel utbildning. Kunskapsområdet mäns våld mot kvinnor och våld mot barn handlar om svåra frågor där flera maktordningar utmanas. Forskning har visat att en förutsättning för lärande i sådana situationer är att det finns möjlighet till längre processer där deltagarna har utrymme för reflektion och erfarenhetsutbyte. De exempel som visar på återkommande inslag om mäns våld mot kvinnor och våld mot barn under hela utbildningsprogrammet och där inslagen är integrerade som delar av olika kursmoment, borde innebära större förutsättningar för lärande.

Det är anmärkningsvärt att man i kartläggningen inte särskilt uppmärksammat hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer samt våld mot särskilt sårbara grupper. I enstaka enkätsvar framgår dock att hedersrelaterat våld och våld i samkönade relationer kan ingå i undervisningen. Vidare kan man ställa sig frågande till om det är kartläggning som behövs för att komma till rätta med de brister rapporten visar. Som UKÄ tar upp är detta inte den första på området. Redan Kvinnovåldskommissionens betänkande Kvinnofrid (SOU 1995:60) innehöll en kartläggning av hur våld mot kvinnor behandlas i yrkesutbildningar. Därefter har såväl Högskoleverket (2004) som NCK (2009, 2010, 2012) genomfört kartläggningar om hur frågor om mäns våld mot kvinnor hanteras i yrkesutbildningar och grundutbildningar.

kartläggningar om hur frågor om mäns våld mot kvinnor hanteras i yrkesutbildningar och grundutbildningar.

NCK:s förslag

Liksom i tidigare kartläggningar konstateras att undervisning om mäns våld mot kvinnor samt om våld mot barn saknas i många utbildningar där de borde vara relevanta. Ett skäl som lärosäten anger för att inte bedriva undervisning inom dessa områden är att de inte särskilt utpekats i examensordningen. UKÄ menar dock att i examensordningen för samtliga utbildningar som ingår i undersökningen finns examensmål som rör *”studentens förmåga att göra bedömningar med hänsyn till mänskliga rättigheter. En sådan grundläggande mänsklig rättighet, som omfattar såväl kvinnor som barn, är att inte utsättas för våld.”*

Ett mål kopplat till mänskliga rättigheter tycks dock inte vara tillräckligt tydligt. NCK vill därför igen framföra det förslag som lagts fram i samtliga tidigare nämnda kartläggningar. Mäns våld mot kvinnor och våld mot barn är områden som ska *benämnas och tydligt ingå i examensordningen* för yrkesgrupper som i sitt framtida yrke kan förväntas komma i kontakt med våldsutsatta kvinnor och barn. Det ska inte gå att ersätta undervisning om mäns våld mot kvinnor samt våld mot barn med undervisning om andra frågor inom området mänskliga rättigheter.

Kunskap har de senaste dryga tjugo åren unisont lyfts fram i såväl nationella som internationella utredningar och handlingsplaner som ett nyckelbegrepp och en grundförutsättning för att motverka mäns våld mot kvinnor och våld mot barn och för att kunna handlägga och bemöta det pågående våldet.

Sverige har ratificerat och därmed har åtagit sig att följa Europarådets *Konvention om förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor och våld i hemmet* (den så kallade Istanbulkonventionen).

”Enligt artikel 7 åtar sig statsparterna att anta och genomföra en effektiv, omfattande och samordnad nationell politik för att förebygga och bekämpa alla former av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Våld mot kvinnor ska bemötas utifrån ett helhetsperspektiv.”

”Parterna ska anordna eller förstärka lämplig utbildning för yrkesgrupper som kommer i kontakt med brottsoffer eller förövare av alla våldshandlingar som faller inom ramen för denna konvention om hur man kan förebygga och upptäcka sådant våld, jämställdhet mellan kvinnor och män, brottsoffrens

behov och rättigheter, samt hur sekundär viktisering kan förebyggas." (Artikel 15,1)

För att Sverige ska kunna leva upp till sitt åtagande i enlighet med konventionen krävs en omfattande, strukturerad nationell utbildningspolitik som långsiktigt säkerställer att kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld mot barn förmedlas genom hela utbildningssystemet och innefattar såväl yrkesutbildningar vid universitet och högskolor som fortbildningsinsatser inom myndigheter, landsting, kommuner och ideella organisationer. I en sådan satsning är det viktigt att expertmyndigheter inom området bidrar med kunskap och samordning.

